

Kernpunten

- Duitse coalitie heeft op 3 juni overeenstemming bereikt over nieuw stimuleringspakket van €130 miljard. Het pakket bevat uiteenlopende maatregelen, die tezamen typisch product van compromisbereidheid zijn tussen CDU/CSU en SPD. De staatsschuld zal volgens de OESO dan stijgen van rond de 60% in 2019 naar 75% a 78% in 2021. Dit is nog altijd 15%-punt hoger dan de verwachting voor de Nederlandse staatsschuld in 2021 (60,9%, DNB-raming).
- Het pakket richt zich op 2020 en 2021 en de Duitse coalitie zet hiermee in op een V-recessie en het voorkomen van een L-recessie. Naast €95,9 miljard aan lastenverlichting en financiële steun bestaat het pakket ook uit €49,8 miljard aan overheidsinvesteringen in o.a. R&D, digitalisering en klimaat en €3 miljard voor hulp aan Afrika. Daarmee richt het pakket zich niet alleen op de conjunctuur (komend 1,5 jaar) maar ook op een versterking van de Duitse economie op de lange termijn.

Toelichting*Appreciatie*

- Het eerste doel van het pakket is vraagstimulering. De spaarquote is, net zoals in NL, sterk opgelopen en de Duitse regering verwacht dat de echte economische klap nog moet komen. Om de vraag aan te jagen wordt gebruik gemaakt van zowel ongerichte als gerichte maatregelen (bij elkaar €100 miljard). In de huidige tijden van onzekerheid zijn gerichte maatregelen effectiever in het aanjagen van de vraag. De combinatie van ongerichte met gerichte maatregelen kan echter ook vertrouwen bij huishoudens en bedrijven versterken. Een blik op de maatregelen wijst uit dat ze allen voorzien zijn van een plausibele beleidstheorie die zich richt op de problemen die ontstaan zijn sinds maart: o.a. oplopende werkloosheid en inkomensonzekerheid, wegvallende investeringen, liquiditeits- en solvabiliteitsproblemen.
- Het tweede doel van het pakket is het versterken van de Duitse economie. Zo wordt er grofweg €50 miljard vrijgemaakt voor investeringen in digitalisering, sleuteltechnologieën en klimaat. Dit is een uitstekende strategische zet. De Duitse economie kampt namelijk al langer met structurele uitdagingen: o.a. verduurzaming binnen de auto-industrie, moeizame digitalisering en vergrijzing. Genoeg reden om maatregelen te treffen met een perspectief van tien jaar. Risico bestaat wel dat ze niet al het geld binnen twee jaar weggezet krijgen. Vóór Corona kampte de Duitse economie voornamelijk met arbeidstekorten (bijv. bij digitaliseringsprojecten). Het is onduidelijk of de snelgroeiende werkloze beroepsbevolking ingezet kan worden bij banen die ontstaan als gevolg van deze investeringen. Het is ook opmerkelijk dat het pakket weinig aandacht heeft voor omscholing.

Tabel 1: Overzicht stimuleringsdomeinen binnen het Duits stimuleringspakket

	Directe uitgaven in €mld.
A. <u>Versterk de economie en ontketen de Duitse economische macht</u>	<u>95,9</u>
Directe lastenverlichting voor burgers en bedrijven	46,3
Financiële steun voor burgers en bedrijven	27,6
Financiële tegemoetkoming aan deelstaten en gemeenten	13
Gezins- en jeugdbeleid	9
B. <u>Toekomstige investeringen en investeringen in klimaattechnologieën (zie bijlage voor overzicht)</u>	<u>49,8</u>
Innovatiebeleid	2,3
Mobiliteitsbeleid	10,2
Energie en klimaatbeleid	11
Digitalisering	16,3
Gezondheidszorg en pandemie-proof worden	10
C. <u>Europese en internationale verantwoordelijkheid</u>	<u>3</u>

Hoofdpijnen coalitieakkoord

Het conjunctuurprogramma van de coalitie komt overeen met ongeveer 3,8% van het Duitse bbp en bevat uiteenlopende maatregelen op de volgende terreinen:

- Lastenverlichting voor burgers en bedrijven (circa 66,2 miljard, waarvan 46,7 directe uitgaven en restant verwachte stimulerings-effect): tijdelijke verlaging btw van 19% naar 16% in de tweede helft van 2020, stabilisatie sociale verzekeringspremies op maximaal 40%, verlaging stroomkosten (EEG-Umlage), fiscale afschrijvingsmogelijkheden verruimen, fiscale verruiming voor participatie werknemers in startups, aanpassing faillissementswetgeving, overheidsinvesteringen vervroegen en aanbestedingstermijnen waar mogelijk verkorten en agenda voor betere wetgeving (ook Europees);
- Financiële steun voor burgers en bedrijven (circa €27,7 miljard): regeling voor arbeidstijdverkorting na 1 januari 2021, programma voor overbruggingsfinanciering voor zwaar getroffen sectoren voor drie maanden, vereenvoudigde toegang tot de bijstand, ondersteuning maatschappelijke ondernemingen, culturele instellingen, bosbeleid en dierenwelzijn;
- Financiële tegemoetkoming aan deelstaten en gemeenten (circa €14 miljard): Compensatie gemeenten voor extra kosten bijstand, compensatie teruggang gemeentelijke belastingen, subsidieprogramma voor gemeentelijk klimaatbeleid voor armere gemeenten, vergoeding door Bondsregering voor ondersteuning gemeentelijke vervoersbedrijven door gemeenten en deelstaten, kredietversterking overheidsbedrijven en maatschappelijke ondernemingen, investeringen in sportaccommodaties;
- Gezins- en jeugdbeleid (circa €9 miljard): verhoging kinderbijslag met 300 euro per kind, vergroting capaciteit kinderopvang, uitbouw naschoolse opvang, ondersteuning alleenstaande ouders, versterking leer-werkomgeving jongeren;
- Innovatiebeleid (circa 2,3 miljard): fiscale aftrek voor onderzoek- en innovatie uitgaven met terugwerkende kracht verruimd, medefinancieringspercentages voor bedrijven bij toegepast onderzoek van niet-universitaire onderzoeksinstelling verlaagd, projectgebonden onderzoek en innovatie financieel verruimd;
- Mobiliteitsbeleid (circa 10,2 miljard): motorrijtuigenbelasting sterker verbonden aan CO₂-uitstoot, innovatiepremie voor aanschaf e-auto's, innovatiefinanciering voor aanpassing automobieliindustrie en toeleverende industrie, gerichte ruilprogramma's voor MKB en sociale instellingen in steden, uitbouw laad-infrastructuur, elektromobiliteit en batterijceltechnologie, verruimen eigenkapitaal Deutsche Bahn, uitbouw internetdekking, moderniseringsprogramma voor elektrisch openbaar vervoer en vrachtverkeer, scheepvaart en luchtvaart;
- Energie en klimaatbeleid (circa €11 miljard): Duitse waterstofstrategie en uitbouw H-infrastructuur, versterking internationale waterstofallianties, verdere uitbouw hernieuwbare energiebronnen (zon en wind), isolatie gebouwde omgeving;
- Digitalisering (circa €16,3 miljard): uitbouw digitale overheid, investeringen in kunstmatige intelligentie, quantumtechnologie, ontwikkeling toepassingen 5G en 6G, glasvezelnetwerk uitbouwen, 5G dekking realiseren, smart-city concepten uitbouwen;
- Gezondheidszorg en pandemie-proof worden (circa €10 miljard): GGD's versterken, investeringen in ziekenhuiszorg (nadruk op digitalisering), opbouw noodzakelijke medische goederen (bescherming en vaccinstoffen), ontwikkeling vaccins COVID en andere mogelijke pandemische virussen, noodvoorraden medische beschermingsmiddelen;
- Internationaal (circa €3 miljard): uitbreiding humanitaire hulp en intensiveren inspanningen in het kader van Compact for Africa.

Bijlage: Maatregelen voor toekomstige investeringen en investeringen in klimaattechnologieën

Nr.	Maatregel	€ in miljarden
32	Fiscale aftrek voor onderzoek- en innovatieuitgaven met terugwerkende kracht verruimd	1
33	Medefinancieringspercentages voor bedrijven bij toegepast onderzoek verlaagd	1
34	Projectgebonden onderzoek en innovatie financieel verruimd	0,3
35	Mobiliteitsbeleid	
a	motorrijtuigenbelasting sterker verbonden aan CO2-uitstoot	
b	Verdubbeling aanschafpremie e-auto's	2,2
c	innovatiefinanciering voor automobieliindustrie en toeleverende industrie	2
d	gerichte ruilprogramma's voor MKB en sociale instellingen in steden	0,2
f	uitbouw laad-infrastructuur, elektromobiliteit en batterijceltechnologie	2,5
h	uitbouw internetdekking	0,15
i-l	moderniseringsprogramma voor elektrisch openbaar vervoer en vrachtverkeer	3,2
36	Waterstofstrategie	7
37	Versterking internationale waterstofallianties	2
38	Uitbouw hernieuwbare energie	
39	Isolatie gebouwde omgeving	2
40	Registermodernisering overheden	0,3
41	Online Zugangsgesetz	3
42	Uitbouw digitale overheid	1
43	Kunstmatige intelligentie	2
44	Quantum	2
45	5G en 6G toepassing	2
46	Glasvezelnetwerk	
47	5G dekking realiseren	5
48	Smart City concepten uitbouwen	0,5
49	Centrum voor digitalisering en technologieonderzoek	0,5
50	GGD's versterken	4
51	Investeringen in ziekenhuiszorg (m.n. digitalisering)	3
52	Opbouw noodzakelijke medische goederen	1
53	R&D naar vaccin COVID	0,75
54	Noodvoorraden medische beschermingsmiddelen	1
55	Subsidieprogramma voor ombouw naar diervriendelijke stallen	0,3